

ENVIRONMENTAL ECONOMICS AND CURRENT ENVIRONMENTAL ISSUES: SOCIAL RESPONSIBILITY CONTEXT

Качановський О. І., заступник директора
ВСП «Рівненський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів
і природокористування України»
м. Рівне, Україна

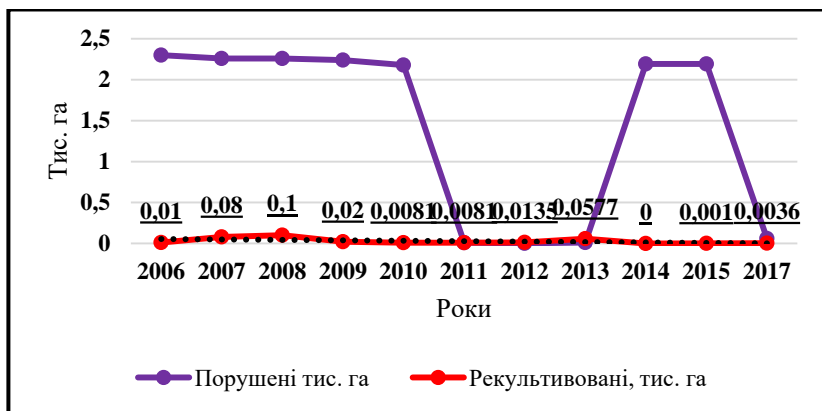
DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-018-6-22>

СТРАХУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСІБ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ВИДОБУТОК БУРШТИНУ

Гірничодобувна галузь промисловості найбільш негативно впливає на земельні ресурси Рівненської області, так за інформацією Департаменту екології на природних ресурсів обласної державної адміністрації [1], кількісний показник площ рекультивованих земель коливається від 0 до 0,1 тис. га, це вказує на недостатню приділену увагу рекультивації земель на місці відпрацьованих відкритим способом родовищ корисних копалин. Площа рекультивованих земель незначна в порівнянні з площами порушених земель (рис. 1).

Бурштин є правом власності Українського народу [2], у відповідності до правових (юридичних) норм вони мають право його добувати, але при умові відшкодування збитків завданих природі. Порушені землі необхідно відновлювати, повертати їх природний потенціал і це стає можливим тільки при виконанні певного комплексу заходів.

Створюючи нову правову базу для порядку регулювання не слід ігнорувати європейський досвід, де основною метою є не наповнення державного бюджету, а стимулювання платника до позитивної, з точки зору охорони навколишнього середовища, поведінки

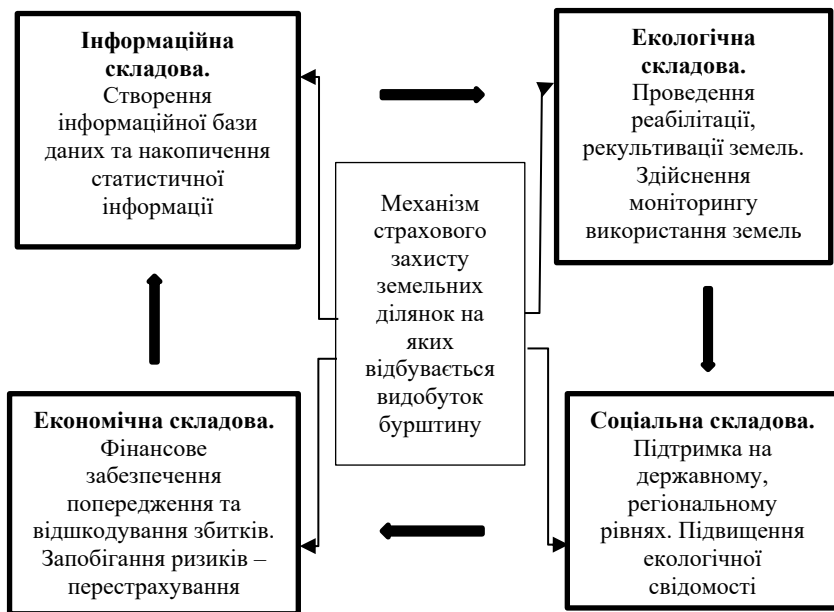
Рис. 1. Відношення площ порушених до площ рекультивованих земель у Рівненській області

Екологічне страхування полягає в тому, що певне підприємство вносить екологічний платіж. В майбутньому підприємство зобов'язується рекультивувати ділянку, а якщо воно цього не робить, страхова здійснює платіж іншому підприємству, яке зможе це зробити.

В Україні режим екологічної відповідальності зосереджений на оцінці екологічного збитку з метою його грошового відшкодування (на ділі є санкцією), а не на усунення збитку, обмеження його наслідків та запобігання подальшого збитку. При визначенні розміру шкоди компетентні органи керуються вже наявним збитком, практично не використовуючи методики здебільшого теоретичного характеру.

Величезні площі порушених земель і відвалів гірничих порід, застарілі і екологічно небезпечні технології гірничовидобувних робіт суттєво погіршили своєрідні ландшафти, що негативно впливає на стан здоров'я і працездатність населення. Недосконалість законодавчої бази, політична нестабільність, перехід до ринкових відносин і нових форм власності загальмували роботи з рекультивації, які зволікаються у часі або взагалі не виконуються. Усе це надає підстави на доцільність вирішення зазначеної проблеми [3].

Введення страхування екологічної відповідальності передбачає вирішення ряду питань. Зокрема, це визначення страхової суми, яку страхувальник повинен вносити згідно з договором страхування. Страхова сума визначається залежно від суми, на яку укладається договір страхування і страхового тарифу. Отже, страхова сума – це грошова сума, у межах якої страховик відповідно до умов страхування повинен провести виплату при настанні страхового випадку [4]. Складові екологічної відповідальності представлені на рис. 2.

Рис. 2. Складові екологічної відповідальності

На сучасному етапі економічного розвитку країни успішне вирішення проблем, пов'язаних з використанням, охороною та відтворенням природних ресурсів, навколишнього середовища в цілому, значною мірою визначається досконалістю форм і методів фінансування та кредитування природоохоронних

заходів, стимулювання раціонального природокористування з боку держави.

Відсутність протягом останніх десятиліть ефективно діючих правових, адміністративних та економічних механізмів регулювання екологізації виробництва, захисту навколишнього природного середовища, а також низька економічна суспільна свідомість, високий рівень концентрації промисловості, непродумане, екологічно необґрунтоване розміщення й нарощування виробничих потужностей, фінансування і здійснення природоохоронних заходів за залишковим принципом призвели до високого техногенного навантаження на природне середовище, до його інтенсивної деградації, надмірного забруднення поверхневих і підземних вод, земель, накопичення у величезних кількостях відходів виробництва [5].

Площа порушених земель в Україні станом на сьогодні становить понад 265 тис. га, з них більше 10 тис. га порушених внаслідок незаконного видобутку бурштину. Темпи порушення земель за останні 10 років практично стабілізувалися й не перевищують 2 тис. га в рік. Однак обсяги рекультивації техногенних ландшафтів порівняно з порушенням земель скоротилися більше ніж вдвічі, а щорічні темпи відновлення порушених територій знизилися в 4,1 рази [6].

Вибір виду й напрямку рекультивації визначається соціально-еколого-економічними потребами конкретного регіону і в більшості випадків диктується тим, які землі були порушені в процесі розробки корисних копалин та як вони раніше використовувалися.

Оцінюючи існуючу систему економічних інструментів природокористування за критерієм наповнення державного бюджету, то слід визнати її безумовну ефективність як дієвого засобу досягнення національно значущої цілі – задоволення фінансових потреб держави. За критерієм екологічної доцільності й поліпшення якості довкілля [7], то доведеться констатувати його неефективність щодо розв'язання проблеми збереження навколишнього природного середовища та неспроможність

забезпечити екологічно сприятливі умови господарювання чи бути засобом переходу до сталого екологорівноваженого розвитку економіки країни.

Таким чином, важливого значення набуває формування та застосування дієвого економічного інструментарію відтворення промислово порушених земель для забезпечення раціонального природокористування.

Література:

1. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області у 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 роках. Департамент екології і природних ресурсів Рівненської обласної державної адміністрації.

2. Галуцько В.В. Концепції та правовий стан видобутку бурштину в Україні. *Проблеми легалізації видобутку бурштину місцевими жителями* : Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Київ. 2015. С.26-36.

3. Пугач А.М. Визначення витрат на рекультивуацію земельних угідь. *Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету*. 2012. № 1. С. 179-181.

4. Закон України «Про страхування» № 85/96-ВР від 07.03.1996. *Відомості Верховної Ради України від 30.04.1996*. 1996 р., № 18, стаття 78.

5. Швиданенко Т.О. Удосконалення механізму державного регулювання процесів екологізації гірничо-збагачувальних підприємств. *Науково-методичний журнал ЧДУ імені Петра Могили*. 2010. Випуск 174. Том 186. С. 145-151.

6. Демидов О.І. Пертиненція на промислово порушених землях південного сходу України. За науковою редакцією акад. НААН О.І. Фурдичка. Київ : ДІА, 2013. 368 с.

7. Веклич О.О. Економічний механізм природокористування: аналіз дієвост. *Вісник НАН України*. 2001. № 1. С. 35-42.